

Lapsen terveys oikeudellisesta näkökulmasta

Kirsi Pollari, erityisasiantuntija, Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Lapsen oikeuksien ajankohtaispäivä- Lapsen oikeus terveyteen
Valtiovarainministeriö, Avoin hallinto 23.11.2023

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

LAPSET ENSIN

Lapsen erityinen asema potilaana

- Lapsenasema terveydenhuollossa on erityinen YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen perusteella.
- Terveydenhuollon toiminnassa, kuten kaikessa muussakin lapsia koskevassa toiminnassa, on tärkeää muistaa, että alaikäiset ovat täysi-ikäisistä poikkeava ryhmä, jonka **erityispiirteet on otettava huomioon** ja jonka **oikeuksien toteutumista täytyy erityisesti suojella**.
- Lapset eivät useimpien aikuisten lailla pysty itse turvaamaan oikeuksiaan, ja siksi **lasten oikeuksiin ja niiden toteutumiseen** on kiinnitettävä yhteiskunnassa **erityistä huomiota**.
- YK:n lapsen oikeuksien komitea on Suomelle antamissaan loppupäätelmissä (kesäkuu 2023) suositellut terveydenhuollon osalta, että Suomi mm. kiinnittää **erityistä huomiota heikommassa asemassa oleviin lapsiin** sekä niihin lapsiin, jotka ovat vaarassa syrjäytyä.

Lapsen oikeus terveyteen pitää sisällään....

- Oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta fyysisestä ja henkisestä terveydentilasta.
- **Oikeus käyttää erilaisia palveluja** , jotka ovat välttämättömiä hyvän terveydentilan saavuttamiseksi
- Sisältää myös oikeuden **terveyttä edistäviin elinoloihin** sekä voimavarojen kohdistaminen **terveyttä vaarantavien tekijöiden ennalta estämiseen** .
- Jotta lapsen oikeus terveyteen toteutuisi, lapsen on saatava tarpeensa mukaan **helposti saavutettavia, asianmukaisesti järjestettyjä ja laadukkaita terveyspalveluita** laissa säädetyin sisältöisinä ja laissa säädetyssä määräajassa.
- Oikeus terveyteen on **välttämätön edellytys** myös muista perus- ja ihmisoikeuksista nauttimiselle.

“The right to health”

Underlying determinants

water, sanitation, food, nutrition, housing, healthy occupational and environmental conditions, education, information, etc.

Health-care

AAAQ
Availability, Accessibility, Acceptability, Quality

(General Comment No. 14 of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights)

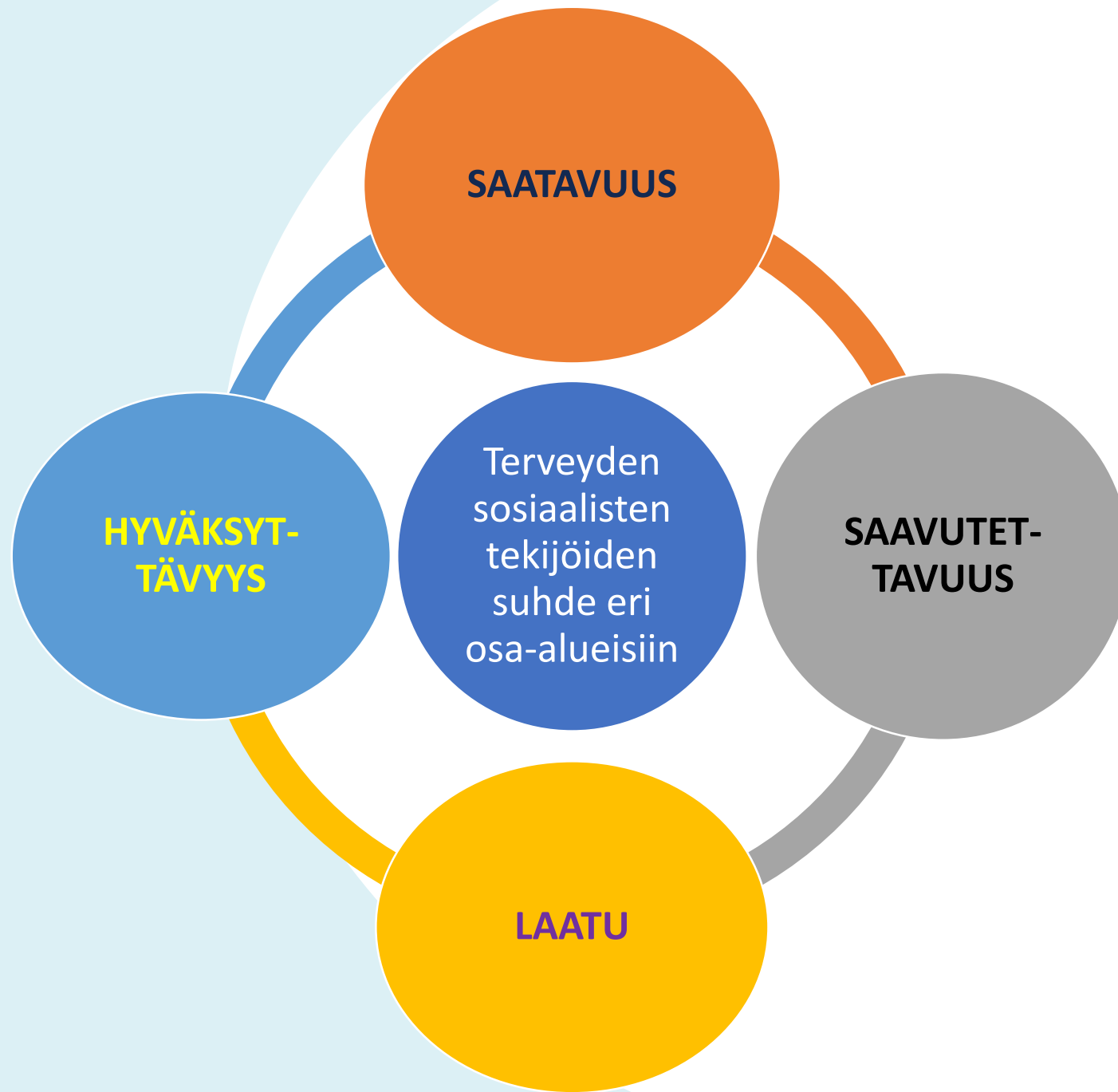
Oikeus terveystalveluihin pitää sisällään neljä osa aluetta

CESCR General Comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12) ja CRC Yleiskommentti nro 15 (2013) lapsen oikeudesta nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta (24 artikla)

- **Saatavuus** (availability): Viittaa mm. riittäviin terveydenhuollon palveluihin.
- **Saavutettavuus** (accessibility): Viittaa mm. terveydenhuollon palveluiden yhdenvertaiseen saatavuuteen.
- **Hyväksyttävyyys** (acceptability): Viittaa mm. palveluiden kunnioittavuuteen, eettisyyteen ja professionaalisuuteen.
- **Laatu** (quality): Viittaa mm. henkilöstön osaamistason riittävyyteen ja infrastruktuurin (eli esimerkiksi käytettävien tilojen, välineiden ja lääkkeiden) asianmukaisuuteen.

Terveyden sosiaaliset tekijät (WHO: Social Determinants of Health).

- Terveyden käsite on holistinen, koko yksilön elämäntilanteen huomioon ottava, laaja hyvinvoinnin tila, jonka edistäminen edellyttää yksilön ympäristön ja olosuhteiden laajaa huomiointia.
- Terveyden sosiaaliset tekijät ovat eiläketieteellisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat yksilön terveydentilaan. Ne ovat riippuvaisia toisistaan.
- Tekijöihin sisältyy mm. talouspolitiikan, sosiaalisten normien, sosiaalipolitiikan ja poliittisen päätöksenteon osa-alueita.
- Keskeisiä terveyden sosiaalisia tekijöitä ovat esimerkiksi taloudellinen asema ja turvallisuus, koulutus ja pääsy koulutukseen, työllisyys ja ammatin arvostus yhteiskunnassa, ruokaympäristö, elinympäristö, varhaislapsuuden olosuhteet, sosiaalinen inkluusio ja syrjimättömyys sekä pääsy riittävään terveydenhuoltoon.

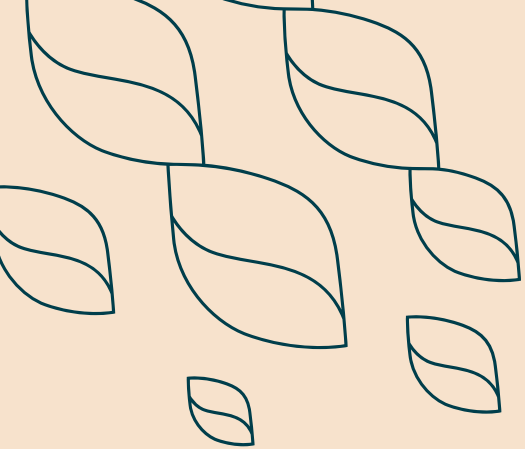

Kiitos

kirsi.pollari@ml.fi

www.ml.fi

Lapsipotilaan oikeudet, lainsäädännön näkökulma

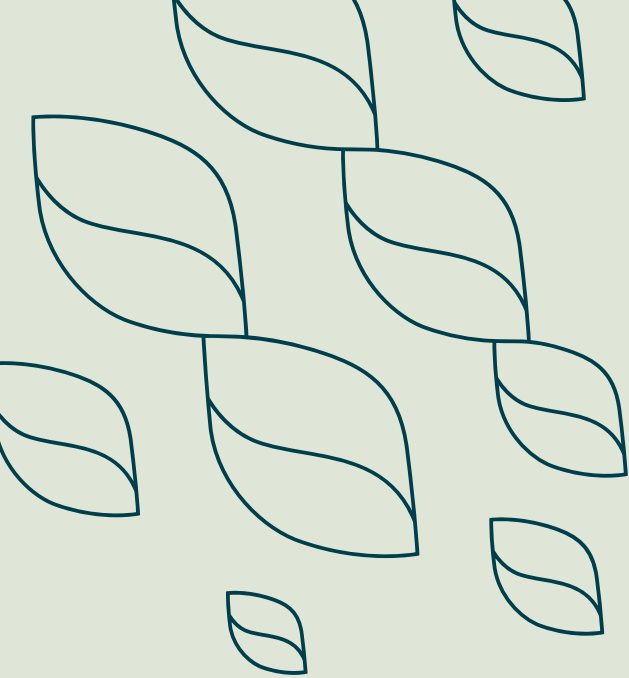
Lapsen terveys oikeudellisesta näkökulmasta

Lapsen oikeuksien ajankohtaispäivä 23.11.2023

Merike Helander, juristi

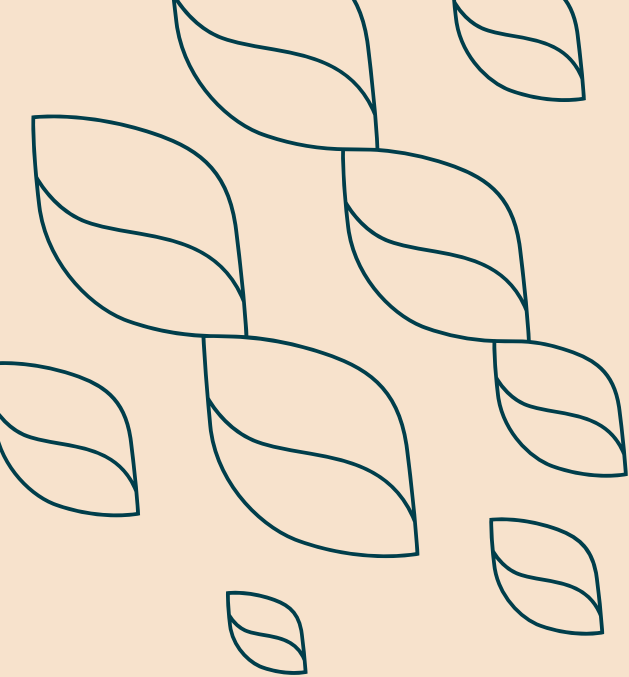
LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

Lapsen oikeus terveyteen kansallisessa lainsäädännössä

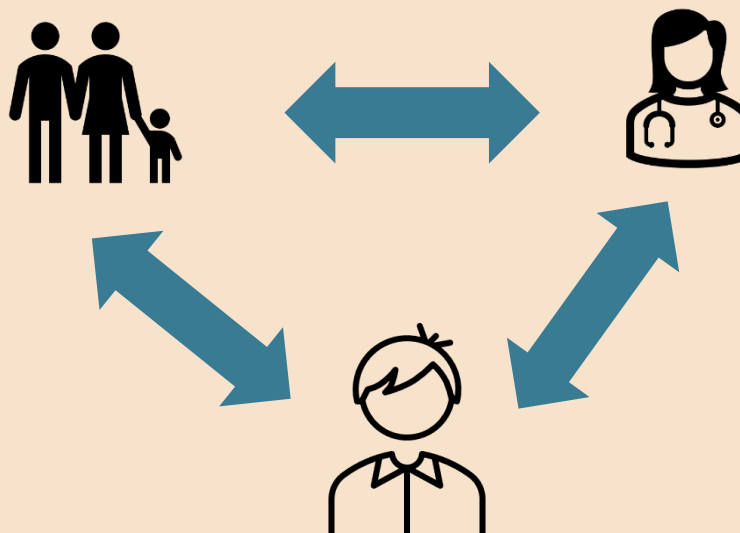
- Perustuslain (731/1999) takaamat perusoikeudet, erityisesti
  - Yhdenvertainen kohtelu, lasten tasa-arvoinen asema yksilöinä ja oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti (6 §)
  - Oikeus elämään ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen sekä yksityisyyteen (7 § ja 10 §)
  - Oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin (siten kuin lailla tarkemmin säädetään) sekä julkisen vallan tuki perheelle ja muille lapsen huolenpidosta vastaaville lapsen hyvinvoinnin ja yksilöllisen kasvun turvaamiseksi. (19.3 §)

Lapsen terveydenhoito on yhteistoimintaa lapsen, huoltajien ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden välillä

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983)

Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti.

Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

Terveyden ja sairaanhoidon palvelut, mm. neuvola, koulu-opiskeluterveydenhuolto, suun terveydenhuolto, mielenterveys- ja päihdepalvelut

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994)

Ammattihenkilöiden ammattieettiset velvollisuudet

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992)

Jokaisella on oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon ja siihen liittyvään kohteluun.

Lasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan, jos lapsi iän ja kehitystason perusteella on siihen kykenevä. Muutoin lasta hoidetaan yhteisymmärryksessä lapsen huoltajan kanssa.

Lapsipotilaan asema ja oikeudet

- Lapsella on oikeus osallistua ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti omaa hoitoaan koskevaan päätöksen tekoon.
  - terveydenhuollon ammattihenkilö arvioi tilanne- ja tapauskohtaisesti
- Vaikka lapsi olisi kykenevä päättämään hoidostaan, se ei tarkoita, että huoltaja suljettaisiin hoidon ulkopuolelle
- Mutta: jos lapsi kykenee päättämään hoidostaan, hänellä on oikeus kieltää terveydentilaansa ja hoitoansa koskevien tietojen antamisen huoltajalleen (9.2 §)
  - lasta ei jätetä yksin, vaikka tietoa ei huoltajalle annettaisikaan

Lapsen oikeus osallistua hoitoaan koskevaan päätöksentekoon

Osallisuuden tasot

- lasta informoidaan - huoltaja päättää
- lapsi ilmaisee näkemyksensä - huoltaja päättää
- lapsi vaikuttaa päätöksen - lapsi ja huoltaja päättävät yhdessä
- lapsi päättää itsenäisesti

Osallistumisen edellytyksenä on lapsen mahdollisuus saada tietoa hoidostaan ja hoitovaihtoehtoista.

- Lapsi tarvitsee tietoa kaikilla osallisuuden tasoilla
- Tiedon antaminen lapsiystävällisellä tavalla, huomioiden myös lapset, jotka tarvitsevat erityistä tukea

Muutamia käytännössä esiin nousevia haasteita

- Lapsen itsemääräämisoikeuden toteutuminen
  - ikärajoihin perustuvat rajoitukset, jotka eivät perustu lakiin
- Lasten terveydenhuollon palvelujen toteutuminen
  - hoitojonot, palvelujen yhdenvertaisuus koko maan tasolla, moniammatillinen yhteistyön ongelmat jne.
- Mielensterveys- ja päihdepalvelujen saatavuus ja soveltuvuus lapsille
- Digitaaliset palvelut
  - lasten mahdollisuus käyttää digitaalisia palveluita (ajanvaraukset, vastaanotto)
  - digipalveluiden soveltuvuus lasten hoitoon
- Lasten lääkehoidon ongelmat
  - lapsille tarkoitettuja lääkkeitä ei ole riittävästi saatavilla – joudutaan käyttämään aikuisille tarkoitettuja lääkkeitä soveltaen annostelua
  - lapsille tarkoitettuja lääkkeiden tutkimusta tehdään liian vähän

Yhteenvetoa

- Lapsella on yhdenvertainen oikeus terveyteen ja terveystalveluihin
- Lapsella on oikeus vaikuttaa terveyteensä liittyviin asioihin ja hoitoonsa kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti
- Lapsen terveydenhoito on yhteistyötä lapsen huoltajien kanssa – tästä voidaan poiketa erityisissä tilanteissa ja silloin, kun itsemääräämiskykyinen lapsi itse sen kieltää, mutta tällöinkin huolehdittava siitä, että lapsi saa tarvitsemansa avun ja tuen

Lisätietoa

- eOppivan Lapsen oikeudet –koulutuskokonaisuus
<https://www.eoppiva.fi/kokoelmat/lapsen-oikeudet/>
- Lapsen oikeudet terveydenhuollossa – Lapsi potilaana
<https://www.eoppiva.fi/koulutukset/lapsen-oikeudet-terveydenhuollossa-lapsi-potilaana/>
- Aira, A., Helander, M., Pekkarinen, E., Tuukkanen T. (toim.).
Terveys ja lapsen oikeudet. Lapsiasiavaltuutetun julkaisuja
2023:7. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-747-4>

Kiitos!